

باد خزان

درباره‌ی غلامحسین درویش

فرهود صفرزاده

نشر
فنیجان

تهران
۱۳۹۹

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
فروست
شابک
وضعیت فهرست‌نویسی
یادداشت
یادداشت
موضوع
موضوع
رده‌بندی کنگره
رده‌بندی دیویی
شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی

صفرزاده، فرهود، ۱۳۴۸ -
باد خزان: درباره‌ی غلامحسین درویش/ فرهود صفرزاده.
تهران: نشر فنیجان، ۱۳۹۴.
۱۹۲ ص؛ ۱۳/۵×۲۰/۵ س.م.
هنر. موسیقی ایرانی؛ ۲.
مجموعه‌ی زمرد؛ ۲.
۹۷۸-۶۰۰-۹۴۹۱۲-۱-۶
قیبا.
کتاب‌نامه.
نمایه.
درویش، غلامحسین، ۱۲۵۱-۱۳۰۵.
موسیقی دانان ایرانی - سرگذشت‌نامه.
ML ۴۱۰/۵۴ ب ۱۳۹۴
۷۸۹/۰۹۲
۴۰۸۹۴۶۰

نویسنده	فرهود صفرزاده
ویراستار	محمد افتخاری
نمایه‌ساز	فرامرز همایونی
طراح جلد	حسن کریم‌زاده
ناظر فنی	انوشه صادقی‌آزاد
ناظر چاپ	علی سجودی
نوبت چاپ	سوم، زمستان ۱۳۹۹ اول، زمستان ۱۳۹۴
چاپ	شاد رنگ
تیراژ	۷۰۰ نسخه
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۹۴۹۱۲-۱-۶

تمام حقوق این اثر متعلق به نشر فتنجان است و هرگونه استفاده از عناصر صوری و محتوایی آن، کلاً و جزئاً، به هر زبانی و به هر شکلی بدون اجازه‌ی کتبی ناشر ممنوع است.

تلفن ۰۹۱۹۸۰۰۱۰۰۵
fenjanbooks@gmail.com

فهرست

پیش‌گفتار یازده

سرگذشت و سرنوشت

تهران قدیم و دارالفنون	۱
شعاع‌السلطنه و تارنوازی	۹
انجمن اخوت	۲۸
نوآوری	۳۹
نیکوکاری	۴۹
ضبط صفحه	۵۴
معلم موسیقی	۷۳
مرشد اخلاق	۸۲
باد خزان	۹۰
بزرگداشت‌ها	۹۵

نوشته‌ها

مراسم جشن و نمایش	۱۰۹
درویش هم رفت	۱۱۰

- ۱۱۶ تفصیل واقعه‌ی اسفناک
۱۱۷ در مدرسه‌ی موسیقی
۱۲۱ هفته‌ی درویش
۱۲۳ چله‌ی درویش
۱۲۶ صورت نطق
۱۳۰ نتیجه‌ی اقدامات کمیسیون به یاد درویش
۱۳۱ کمیسیون به یاد درویش
۱۳۲ موسیقی در ایران
۱۳۶ بدایع درویش خان در موسیقی ایران
۱۳۹ مرحوم غلامحسین خان درویش

سندها

- ۱۴۴ نامه‌ی گزارش تصادف درویش خان
۱۴۶ گزارش تصادف درویش خان

سروده‌ها

- ۱۴۹ ماده تاریخ (یحیی دولت‌آبادی)
۱۵۰ مثنوی زهره و منوچهر (ایرج میرزا جلال‌الممالک)
۱۵۰ قطعه (پرتوعلی)
۱۵۱ ماده تاریخ (غلامعلی فکری)
۱۵۱ به مناسبت هفته‌ی درویش خان (غلامعلی فکری)
۱۵۲ تاریخ فوت درویش خان (یکی از فضلی معاصر)
۱۵۳ مرثیه (حسن وحید دستگردی)
۱۵۴ ماده تاریخ (حسن وحید دستگردی)
۱۵۴ سنگ قبر (شکوهی)

- ۱۵۷ گاه‌نامه
۱۶۳ کتاب‌نامه
۱۶۹ نام‌نامه

پیش‌گفتار

باد خزان وزان شد
چهره‌ی گل نهران شد
وہ چه کنم از غم بی‌قراری
زویم از این ورطه‌ی جان‌سپاری

شغل و حرفه در دوره‌ی قاجار به صورت وراثتی منتقل می‌شد. پسر آهنگر، تاجر، کاسب و یا هر پیشه‌ی دیگری راه و کسب‌وکار پدر را پی می‌گرفت. این قضیه در مشاغل درباری اهمیت و حساسیت ویژه‌ای داشت و معمول بود که پسر با اهدای پیشکشی و هدیه، به حرفه‌ی پدر و گاه بالاتر از آن گمارده می‌شد.

موسیقی نیز «عمومیت نیافته بود. در چند خانواده، هنر از پدر به پسر منتقل می‌گردید و جمع افراد این دسته که از سه فامیل تجاوز نمی‌کرد، با هم مرتبط بودند و دستگاه طرب‌شاه را تشکیل می‌دادند. این سه خانواده عبارت بود از آقاعلی‌اکبر [فراهانی] و آقامحمدصادق خان [سُرورالملک] و [حبیب] سماع‌حضور» (امیرجاهد: ۵۸).

درویش‌خان هیچ پیوند نسبی یا سببی با نوازندگان و هنرمندان دربار قاجار نداشت و نمی‌توانست به عنوان عملی طرب‌خاصه به دربار راه یابد. او نخست برای امرار معاش و گذران زندگی‌اش در دستگاه و درب‌خانه‌ی شاهزادگان و اشراف نوازندگی کرد و به تدریج توانست به عنوان نوازنده‌ی خوش‌فکر، متبحر، مستقل و پیشرو به اشتهار برسد.

امروزه نام درویش‌خان در تاریخ موسیقی ایران به عنوان نوازنده‌ی نوآور و آزاد، همطراز با مشهورترین و زبده‌ترین نوازندگان دربار قاجار، به نیکی ماندگار

شده است. آثار هنری، نوگرایی‌های بجا و خصایص اخلاقی‌اش نام و یاد آن تک‌درخت تناور موسیقی ایران را جاودانه و نامیرا کرده است.

برخی اصرار دارند که بی‌هیچ دلیل و استنادی درویش‌خان را هنرمندی با جهت‌گیری سیاسی و اندیشه‌ی اجتماعی معرفی کنند، در صورتی که او از دعوای سیاسی روزگارش گریزان بود و فروتنانه توانسته بود دو کفه‌ی ترازوی هنر و اخلاق را در زندگی‌اش به تعادل برساند. درویش‌خان هنرمندی باشرف و باصفا بود که هنرش با او در راه مهربانی و همدلی با انسان‌ها یار بود و قابلیت و توانایی یافته بود تا زندگی مهرآمیزی با هم‌وطنانش داشته باشد. او از آن دسته هنرمندان نبود که موسیقی را دوست دارند، چون هیچ‌کس را دوست ندارند.

نام درویش‌خان را نخستین‌بار در دوره‌ی نوجوانی‌ام شنیدم. ترکیبی متناقض از درویشی و خانی! تصویری از او ندیده بودم. هنگامی که عکسش را اولین‌بار در کتاب سرگذشت موسیقی ایران دیدم، با آن تصویر متناقضی که در ذهن و تصورم ساخته بودم فاصله داشت. به صورت، درویشی بود بی‌آلایش و رنگ رخسار خبر می‌داد از سیرت درویشی‌اش، ولی در صورت و سیرتش اثری از خانی ندیدم. گریزان بود از خان‌ها و دوله‌ها و سلطنه‌های قجری.

مخلص کلام آن‌که نام درویش‌خان ترکیبی است خوش‌آهنگ و خوش‌نما؛ نخبه‌ای که صاحب منصب درویشی در سلوک اخلاقی است و دارای مقام خانی در موسیقی. آمیزه‌ای بی‌نظیر و بی‌بدیل از درویش بودن در زندگی و خان بودن در موسیقی، می‌شود درویش‌خان! درویشی که جایگاه خانی هم دارد و خانی که از درویشی غافل نیست.

جامعه‌ی موسیقی ایران امروزه از نادریشی و بی‌اخلاقی رنج می‌برد و امیدوارم این کتاب تا حدّ امکان بتواند دریچه‌ای از منش اخلاقی و انسانی درویش‌خان را پیش روی هنرمندان و علاقه‌مندان بگشاید. البته از موسیقی و هنر او هم غفلت نشده و مرتبه‌ی والایش بر همگان هویدا و روشن است. درویش‌خان الگویی است شایسته در اخلاق و سرمشقی بایسته در موسیقی.

جای خرسندی و قدردانی است که ناشری فهیم و ویراستاری باریک‌بین، شکل و محتوای کتاب را با قبول مسئولیت و شکیبایی به سرانجام مطلوب رساندند.

سرگذشت و سرنوشت

تهران قدیم و دارالفنون

مجمع دارالصنایع یا مجمع الصنایع در دوره‌ی ناصرالدین‌شاه و در زمان صدارت میرزا تقی‌خان امیرکبیر برای آموزش و ترویج صنایع مستظرفه و هنرهای سنتی تأسیس شد. محل مجمع الصنایع در غرب سیزه‌میدان تهران و جبهه‌خانه‌ی مبارکه و جنوب میدان ارک و بازارچه‌ی صندوقدار بود. گویا امیرکبیر ایده‌ی تأسیس مجمع الصنایع را پس از پایه‌گذاری دارالفنون مطرح کرده بود ولی برخی امیرکبیر را فقط مجری فرمان ناصرالدین‌شاه می‌دانند. به هر حال، این مجمع مشهور شد به مجمع الصنایع ناصری.

ناصرالدین‌شاه فرمان قتل امیرکبیر را در دی‌ماه ۱۲۳۰ شمسی صادر کرد و با انجام فرمان شاه، امیرکبیر نتوانست شاهد افتتاح مجمع الصنایع باشد؛ همان‌طور که افتتاح رسمی دارالفنون هم سیزده روز پس از مرگ بانی آن صورت گرفت. مباشرت و اداره‌ی مجمع الصنایع که از بیوتات سلطنتی به شمار می‌رفت، بر عهده‌ی حسینعلی‌خان معیرالممالک، معروف به معیرالممالک سوم قرار گرفت.

نوشته‌ها

«مراسم جشن و نمایش»

چنان‌چه قبلاً خبر داده بودیم و خاطر خوانندگان گرام [روزنامه‌ی ناهید] مسبوق است، در شب یکشنبه بیست‌ونهم خرداد [۱۳۰۵] مراسم جشن و نمایش باشکوهی به افتخار اختتام پنجمین سال روزنامه‌ی ناهید در سالن گراند هتل به عمل آمد. هر کس در آن محفل محفوف از مسرت و مجلس مملو از شادمانی حضور داشته، می‌داند که هرچه از شکوه و عظمت آن بنویسیم، لاف نزده و به راه اغراق نرفته‌ایم.

[...] کنسرت آن شب هم که به وسیله‌ی معروف‌ترین آرتیست‌های ایران تدارک شده بود، با اختصاری که داشت، شایان تمجید فراوان [بود] و از طرف حضار، با دست‌زدن‌های متوالی و فریادهای مسرت‌تلقی شد. تأسفی که داشتیم این بود چرا آقای [ابوالقاسم] عارف به واسطه‌ی غیبت از تهران در این جشن حضور نداشتند و از آقای ملک‌الشعرا [بهار] متشکریم که در ضمن غزل غزای خود که آن بیت و دو بیت دیگر توسط آقای عبدالله‌خان خوانده شد، از ایشان یادآوری و جای‌شان را خالی کرده بودند.

در خاتمه‌ی مقاله لازم می‌دانیم از آقایان ذیل، راجع به مساعدت‌هایی که در اشتراک این نمایش جشن با کارکنان ناهید کردند تشکر کنیم:

آقای میرزا سید علی‌خان نصر در تهیه و تحریر پیس [= نمایش‌نامه] و رژیستوری [= صحنه‌گردانی] نمایش و آقایان ملکی و آقای محمودخان و خانمی که زُل حمیده را بازی کرد و سایر آکترها و آکتریست‌ها در قسمت کنسرت.

از آقای ملک‌الشعرا بهار در تهیه‌ی غزل و اشعار و آقای درویش‌خان در تهیه‌ی آهنگ‌های پیش‌درآمد عشق و صبر و تصنیف سه‌گانه عروس گل و رنگ.

آقای [حسین] طاهرزاده که بعد از ده سال متارکه از کار مقدس آرتیستی، فقط محبت و عاطفه نسبت به روزنامه‌ی ناهید [باعث شد] یک مرتبه‌ی دیگر ایشان را مردم در سن ملاقات نموده و از الحان روح‌پرور ایشان مستمعین محظوظ گردیدند.

آقای حسین‌خان اسماعیل‌زاده، اولین استاد کمانچه، آقای عبدالله‌خان [دوامی] در خواندن تصنیف با آهنگ‌های مخصوص به‌خود، آقای شکرالله‌خان [قهرمان] در تار. (ناهید ۱۳۰۵ الف: ۱، ۳)

«درویش هم رفت»

به می عمارتِ دل کن که این جهان خراب
در آن سر است که از خاکِ ما بسازد خشت

درویش هم رفت!

آن‌هایی که در این چند روزه که این حادثه‌ی ناگوار اتفاق افتاده، بنده را ملاقات کرده و آنانی که دورادور با روحیات من آشنایی

ادارہ کل تشکیلات تنظیمی

مملکتی
سواد - سولہ پست ۲۰۷۷۷
مورخہ - ۲۴ فروری ۱۳۰۵

بیدار لعل خان

ساعت ۹:۴۰ ظہر یوم تیسرا اڑان مسلحہ ایک قطعہ کا دوسرا خزانہ بہت ہی ترس و خطرات
 ایک یا آدرہ راپورٹ دلو در قطعات ۳ - عوامی تیار تیار، پریشانی شدہ کو یکساں
 اور تیس مسلحہ خطیہ شدہ کو یکساں دیکھ کر لڑا ۲۵۵۴ (۱۱ پرچہ) حسن مسلحہ (جمعہ)
 بہت کوشش کے ساتھ دیکھ کر ایک ایک راسب در کٹھ پڑے اور دوسرا خزانہ بنا کر آگیا اور اگلے
 سینماں اڑان مسلحہ ایک قطعہ ۴ - عوامی تیار تیار، پریشانی شدہ کو یکساں دیکھ کر لڑا
 دوسرا خزانہ پریشانی شدہ اور اڑان مسلحہ ایک قطعہ کا دوسرا خزانہ بہت ہی ترس و خطرات
 ایک یا آدرہ راپورٹ دلو در قطعات ۳ - عوامی تیار تیار، پریشانی شدہ کو یکساں
 لڑا پائین تیار تیار، پریشانی شدہ اور اڑان مسلحہ ایک قطعہ کا دوسرا خزانہ بہت ہی ترس و خطرات
 جو کہ تیسرا خزانہ بہت ہی ترس و خطرات دیکھ کر لڑا ۲۵۵۴ (۱۱ پرچہ) حسن مسلحہ (جمعہ)
 کوشش پڑے اور دوسرا خزانہ بنا کر آگیا اور اگلے
 ننگ اڑان مسلحہ ایک قطعہ ۴ - عوامی تیار تیار، پریشانی شدہ کو یکساں دیکھ کر لڑا
 دو دست کو یکساں یا آدرہ راپورٹ دلو در قطعات ۳ - عوامی تیار تیار، پریشانی شدہ کو یکساں
 یا پائین لڑا اڑان کو کھانسی میں لڑا اور دوسرا خزانہ بنا کر آگیا اور اگلے

سروده‌ها

ماده تاریخ (یحیی دولت‌آبادی)

قضا درویش‌خان پاکدل را
ز پا افکنند این چرخ جفاکیش
فسوس از مرگ استاد هنرمند
دریغ از جورِ گردونِ بداندیش
کجا رفت آن صفت‌های ستوده
چه شد آن مردِ دانای وفاکیش
چه شد آن نغمه‌های روح‌پرور
که از دل‌ها زدودی زنگِ تشویش
چه شد آن پنجه‌ی فولادبازو
که دل‌ها را کشیدی جانبِ خویش
چه شد بگسسته تارِ دلخراشش
دلِ یاران از این ماتم بشد ریش
پی تاریخِ مرگِ ناگهانیش
به تاریخِ جلالی بی‌کم‌وبیش
فرادادند یاران گوش و گفتند
نه باز آید صدا از تارِ درویش

(دولت‌آبادی: ۳)

مثنوی زهره و منوچهر (ایرج میرزا جلال الممالک)

هرچه لطیف است در این روزگار
و آنچه بود زینت و نقش و نگار
شعرِ خوش و صوتِ خوش و روی خوش
سازِ خوش و نازِ خوش و بوی خوش
جمله برون آید از این کارگاه
کز اثرِ سعیِ من افتد به راه
گاه کمال‌الملک آرم پدید
روی صنایع کنم از وی سفید
گاه زنی همچو قمر پرورم
در دهنش تنگِ شکر پرورم
تار دهم در کفِ درویش خان
تا بدمد بر بدنِ مرده جان

(محجوب: ۱۱۳)

قطعه (پرتوعلی)*

پیراستادی که در تعلیم ساز
یادگارِ رفتگانِ خویش بود
با نکیسا در ترنم بار داشت
بارید را در تغنی خویش بود
چون به چنگِ خود گرفتی زلفِ تار
زخمه‌اش درمانِ قلبِ ریش بود
بی‌نیاز از زندگانی گشت و رفت
چون که نامش از ازل درویش بود

(مشحون ۱۳۸۴: ۹۲)

* حسن مشحون، نام شاعر را پرتوعلوی نوشته است.

گاه‌نامه

سال	سن	زندگی	پس‌زمینه
۱۲۵۵		تولد در تهران (با حوالی طالقان)	بیست‌وهشتمین سال سلطنت ناصرالدین‌شاه
۱۲۵۷	۲		دومین سفر ناصرالدین‌شاه به فرنگ
۱۲۶۱	۶	تشکیل دسته‌ی موزیک برای غلامعلی عزیزالسلطان؛ بازگشایی مجمع‌الصنایع به دستور ناصرالدین‌شاه	ابداع سازهای مجلس‌آرا و طرب‌انگیز توسط غلامحسین سماع‌حضور
۱۲۶۲	۷	بازدید ناصرالدین‌شاه از دسته‌ی موزیک عزیزالسلطان در دارالفنون	چاپ کتاب تعریف علم موسیقی در دارالطباعة‌ی خاصه‌ی دارالفنون
۱۲۶۳	۸	تحصیل در شعبه‌ی موزیک دارالفنون	نوازندگی میرزا عبدالله چهل‌ویک‌ساله و آقا‌حسینقلی سی‌ویک‌ساله در دربار قاجار
۱۲۶۴	۹	شرکت دسته‌ی موزیک عزیزالسلطان در تعزیه‌ی تکیه‌ی دولت	ورود ژول ژبوتر موزیکانچی اتریشی به تهران
۱۲۶۵	۱۰		سرسپردگی علی‌خان ظهیرالدوله به

میرزا حسن صفیعلی شاه

- ۱۲ ۱۲۶۷ برگزاری تعزیه‌ی عزیزالسلطان در تولد میرزا مهدی آشتیانی
تکیه‌اش
- ۱۳ ۱۲۶۸ سومین سفر ناصرالدین شاه به فرنگ
- ح ۱۴ ۱۲۶۹ ترک کردن دسته‌ی موزیک عزیزالسلطان؛ درگذشت عبدالله علاءالملک، شاگرد
آغاز تارنوازی نزد داوود کلیمی علی‌اکبر فراهانی
- ح ۱۵ ۱۲۷۰ آغاز تارنوازی نزد آقا حسینقلی فراهانی تولد محمدتقی پسیان و یوسف فروتن
- ۱۹ ۱۲۷۴ حضور در اردوی ناصرالدین شاه در بازنشسته شدن آلفرد ژان باتیست لویر
سفر مازندران
- ۲۰ ۱۲۷۵ مرگ ناصرالدین شاه و تاج‌گذاری مظفرالدین شاه
- ۲۳ ۱۲۷۸ آشنایی با انجمن اخوت و ارادت به درگذشت میرزا حسن صفیعلی شاه و
ظهیرالدوله؛ سرپرستی ارکستر انجمن جان‌شینی علی‌خان ظهیرالدوله؛
اخوت تأسیس رسمی انجمن اخوت
- ۲۴ ۱۲۷۹ سفر به شیراز همراه با ملک منصور درگیری شعاع السلطنه با خاندان
شعاع السلطنه؛ ازدواج با بدرالسلطنه، قوام‌الملک در شیراز؛ نخستین سفر
دختر مستشارنظام شیرازی؛ دستور مظفرالدین شاه به فرنگ؛ تغییر نام و
شعاع السلطنه مبنی بر قطع انگشتان ساختار شرکت گرامافون
درویش و شفاعت ابوالقاسم کمال السلطنه
- ۲۵ ۱۲۸۰ بازگشت به تهران همراه با ملک منصور شورش و بلوا در شیراز با تحریک
شعاع السلطنه؛ نوازندگی در مجالس قوام‌الملک؛ اعطای امتیاز استخراج
اشراف و درباریان قاجار نفت به ویلیام ناگس داری

کتابنامه

- آراکلیان، سورن (۱۳۰۷)، «چند کلمه راجع به موسیقی ایرانی»، ماهنامه‌ی ارمغان، س. ۹، ش. ۸ و ۹، تهران.
- آزند، یعقوب (۱۳۹۰)، میرزا ابوالحسن خان غفاری صنیع‌الملک، ج. ۱، تهران: امیرکبیر.
- آقامحمدحسینی، میترا (۱۳۹۳)، «ظہیرالدوله»، دانشنامه‌ی تهران بزرگ، ج. ۲، چ. ۲، تهران: مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی.
- «آقای حبیب‌الله شهردار» (۱۳۲۵)، فصلنامه‌ی جنگ، س. ۱، ش. ۴، تهران.
- آل‌داوود، علی (۱۳۷۷)، «اخوت، انجمن»، دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج. ۷، چ. ۲، تهران: مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی.
- اعتمادالسلطنه، محمدحسن (۱۳۴۵)، روزنامه‌ی خاطرات اعتمادالسلطنه، به کوشش ایرج افشار، ج. ۱، تهران: امیرکبیر.
- افراسیابی، بهرام (۱۳۷۱)، شاه ذوالقرنین و خاطرات ملیجک، ج. ۵، تهران: سخن.
- اقبال، عباس (۱۳۲۷)، «سبزه‌میدان و مجمع‌الصنایع»، ماهنامه‌ی یادگار، س. ۴، ش. ۹ و ۱۰، تهران.
- امیرجاهد، محمدعلی (۱۳۳۳)، دیوان امیرجاهد، ج. ۱، چ. ۱، تهران: چاپخانه‌ی مجلس.
- امیری فیروزکوهی، کریم (۱۳۵۱)، «خاطره‌ی شبی در خدمت استاد»، مجله‌ی خاطرات وحید، ش. ۱۲، تهران.
- اوبن، اوژن (۱۳۶۲)، ایران امروز، ترجمه‌ی علی‌اصغر سعیدی، ج. ۱، تهران: زوآر.
- اورنگ، عبدالحسین (۱۳۵۲)، «یادداشت‌های گذشته»، مجله‌ی خاطرات وحید، ش. ۲۸، تهران.
- باستانی پاریزی، محمدابراهیم (۱۳۶۹)، نای هفت‌بند، ج. ۵، تهران: عطایی.

نام‌نامه

این نام‌نامه شامل نام افراد و آثار (تصنیف‌ها، سروده‌ها، کتاب‌ها، مقاله‌ها و نشریه‌ها) است.

اتابک اعظم ن.ک. امین السلطان، علی اصغر	آجودان حضور ۱۲
اتابکی، اسدالله ۶۱، ۶۴، ۶۵	آخرای ایرانی (ساخته‌ی درویش) ۴۶
اتابیکی، محمدحسین ۷۵	آذرمیدخت ۱۴
اتحاد (روزنامه) ۵۳	آراکلیان، سورن ۷۳، ۷۴
اخترالدوله ۸، ۲۷	آشتیانی، مهدی ۹۰
ادیب نیشابوری، عبدالجواد ۱۱۴	آصف‌السلطنه ن.ک. صاحب‌جمع،
ادیب‌السلطنه ن.ک. سمیعی، حسین	آصف‌السلطنه
ادیب‌الممالک، محمدصادق ۱۱۴	آقاجان ۱۹، ۲۰
ارباب جمشید زرتشتی ۶۲	آقاجان دوم ۱۴
اردبیلی، جلیل ۹۹، ۱۰۰، ۱۲۵	آقاجان ضرب‌گیر ۱۵، ۱۶
ارفع‌الملک، نصرالله ۳۰	آقاحسینقلی فراهانی ۹، ۱۰، ۱۲، ۱۳،
از خون جوانان وطن (ساخته‌ی	۱۵، ۱۹، ۶۱، ۶۴، ۶۸، ۶۹، ۱۱۵،
عارف) ۴۷	۱۲۰، ۱۲۴، ۱۲۷، ۱۳۴، ۱۳۶، ۱۳۷
از کفم رها (ساخته‌ی عارف) ۷۱	آقاعلی‌اکبر فراهانی ۲۳
استوار، حسین ۷۹	آقانجفی، محمدتقی ۶۲
اسفندیاری، حسن (محتشم‌السلطنه)	
۱۰۴، ۱۲۶، ۵۶	ابتهاج‌السلطنه، گوهرشاد ۵
اسکندری، سلیمان‌میرزا ۳۷	ابراهیم یاور ۶۰

- اسماعیل زاده، حسین ۲۷، ۳۰، ۳۶، ۵۰، ۶۹، ۹۱، ۱۱۰
 اشرفی، عبدالله ۴۹
 اشکوری، هاشم ۹۰
 اعتضادی، احمد ۷۹
 اعتماد السلطنه، محمدحسن ۵، ۷، ۱۱، ۲۹
 افتخارخانم ۶۹
 افسر، محمدهاشم ۴۲
 اقبال آذر، ابوالحسن (اقبال السلطان) ۶۹، ۷۱، ۱۰۱، ۱۲۴، ۱۳۹
 اقبال السلطان، ابوالحسن ن.ک. اقبال آذر، ابوالحسن
 اکبر فلوئی ۶۵
 الهی، نورعلی ۷۹
 امجدخانم ۶۹
 امرسان، ف. و. ۶۴
 امواج دانوب (قطعه) ۲۳
 امیراعظم، نصرت الله ۷۶
 امیرجاهد، محمدعلی ۱۰۴
 امیرکبیر، میرزا تقی خان ۱
 امین الدوله، علی ۳۷
 امین السلطان، علی اصغر (اتابک اعظم) ۱۸، ۱۹، ۲۹، ۵۶، ۵۷
 امین الضرب، محمدحسین ۶۲
 امین الملک ن.ک. مرزبان، اسماعیل
 امینه اقدس ۵، ۸
 انورالدوله ۴۶
 انیس الدوله ۲۵
 اوحدی کاشمیری، علی ۹۰
 اورنگ، عبدالحسین ۶۲
- ای دلبر من (ساخته‌ی درویش) ۴۶
 ای شهسواران وطن (ساخته‌ی درویش) ۴۸، ۴۶
 ای مه من، ای بت چین (ساخته‌ی ظهیرالدوله) ۲۹
 ایران (روزنامه) ۲، ۳۶، ۵۰-۵۲، ۷۴، ۸۸، ۹۶
 ایران هنگام کار (ساخته‌ی درویش) ۴۳-۴۵، ۵۲
 ایرانی مجرد، محمد ۱۲، ۳۶، ۹۰، ۹۱، ۱۰۳
 ایرج میرزا (جلال الممالک) ۱۰۶، ۱۱۴، ۱۱۷
 باد خزان (ساخته‌ی درویش) ۴۳-۴۵، ۹۷، ۱۰۷
 باقرخان رامشگر ۱۲، ۲۷، ۶۱، ۶۵، ۶۹، ۷۵، ۷۱
 بحرالعلوم اصفهانی ۶۰
 بدرالسلطنه ن.ک. نورسیده خانم برومند، نورعلی ۷۸، ۸۱، ۹۱، ۱۰۳
 بشیر طالقانی (حاجی بشیر) ۳، ۱۵، ۱۲۶، ۱۳۲، ۱۳۹
 به شب وصلت (ساخته‌ی درویش) ۴۳، ۴۵
 به گردش فروردین (ساخته‌ی امیرجاهد) ۱۰۴
 بهار دلکش (ساخته‌ی درویش) ۴۳، ۴۵
 بهار، چهرزاد ۴۵
 بهار، محمدتقی (ملک الشعرا) ۴۳-۴۶، ۴۸، ۵۱، ۵۲، ۱۰۵، ۱۰۹، ۱۱۰

The Autumn Wind

About Gholam-Hosseini Darvish

Farhous Safarzadeh

FENJAN
BOOKS

3rd published, 2021. © Fenjan Books, 2016. ISBN 978-600-94912-1-6
+98 919 800 1005

Tehran
2021